

Краматорська
міська рада

КЛУБ
ПІДПРИЄМЦІВ
КРАМАТОРСЬКА

МУЗЕЙ
ІСТОРІЇ МІСТА
КРАМАТОРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

СПАДЩИНА

Проект зі збереження історичного надбання
міста Краматорська

ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА - ЦЕ НАЦІОНАЛЬНА ГОРДИСТЬ

Історичну спадщину, як і Батьківщину, не обирають. Більш того – вона або є, або її немає. І якщо її немає, в цьому зазвичай винні спадкоємці, тому що не зуміли чи не захотіли зберегти матеріальні і духовні цінності, які дісталися їм від попередніх поколінь. На жаль, вони, ці самі цінності, занадто вразливі перед сучасністю, яка не щадить нічого старого, безжально все знеособлює – тобто робить безликий «євроремонт» в наших оселях.

Попри те, що люди жили і живуть під одним небом, вони ходять по різній землі. І в такій величезній країні, як Україна, усі куточки різні і по-своєму дивовижні. Це в повній мірі стосується Донецчини та міста Краматорська.

Не дивлячись на руйнівну силу часу, у нас є свої неповторні старовинні будинки. Музей історії міста фактично за тридцять років державної незалежності зібрав велику колекцію стародавніх речей національного українського одягу – всі вони належали краматорчанам. А народний фольклорний ансамбль «Надія» із старовинного приміського селища Семенівки мав репертуар власної пісенної традиції. Наприкінці XX - початку XXI століття на міських, обласних та на столичних сценах семенівські жінки виконували українські народні пісні, які співали ще їхні бабусі та прабабусі – вони пам'ятали їх більше двохсот.

Від такої спадщини радіє серце і з'являється людська гордість. Вона зігріває нас глибоко в душі. А головне – від неї віє віковичною добротою, мудрістю та простим людським щастям. Однак, як годиться, спадкоємцям переходять і обов'язки: берегти ці безцінні українські національні скарби, а крім того, ще й залучити до цього населення і особливо – нашу сучасну молодь.

В 2021 році Краматорськ приєднався до акції, приуроченої до Дня вишиванки, і був створений незвичайний проєкт «Спадщина», який пов'язує історію з сучасністю, яскравий візуальний ряд з цікавою пізнавальною інформацією.

Під час підготовки проєкту відомі мешканці Краматорська сфотографувалися у вишиванках, але не звичайних, а стародавніх, які надав Музей історії міста з власних фондів.

Зйомки проходили на фоні трьох локацій. По-перше, у самому Музеї історії, щоб продемонструвати цікаві музейні експонати, які є складовою історії Краматорська: предмети українського побуту, вишиванки, які привозили із собою з різних куточків

України люди, що заселяли Краматорськ, Донеччину.

По-друге, щоб привернути увагу до необхідності збереження історичної спадщини нашого міста, зйомки проходили біля історичних будівель, які мали великий вплив на розвиток Краматорська.

А по-третє, щоб показати красу нашого міста, фотосесії проходили біля впізнаних місць Краматорська – на площі Миру, біля скульптури Козака Мамає у сквері Шевченка, біля скульптурних композицій «Відлуння Скіфії», «Коло Життя», «Народжені в Україні», «Марія Примаченко», а також на фоні яскравих муралів.

Ініціатором і виконавцем цього надзвичайного проєкту «Спадщина» була громадська організація «Клуб Підприємців Краматорська». Партнерами проєкту стали Краматорська міська рада, виконком Краматорської міської ради, Громадська рада Краматорська, Музей історії міста Краматорська, Донецький обласний краєзнавчий музей.

За результатами «Спадщини» краматорська газета «Восточний проєкт» організувала спецвипуск, а в Музеї історії міста відбулася виставка, на презентації якої були присутні численні учасники проєкту. І на завершення ідеї – цей яскравий фотоальбом, чудовий дарунок мешканцям та гостям міста Краматорська.

Над проєктом «Спадщина» під керівництвом директора Музею історії міста Краматорської міської ради, Заслуженого працівника культури України Наталії Волошиної декілька тижнів працювали співробітники музею. Серед них автори каталогу «Українські жіночі сорочки кін. XIX – пер. пол. XX ст. в зібранні Музею історії міста Краматорська»: старший науковий співробітник Ольга Пальона, головний зберігач фондів Наталія Кучина, науковий співробітник Світлана Гутник (дизайнер каталогу).

Хустки з фондів музею, пов'язані молодшим науковим співробітником Юлією Сергієвською, допомагали відтворити цікаві образи.

Підготовкою сорочок до фотозйомок займалися науковий співробітник Надія Максименко та музейні доглядачі Тетяна Голофаєва та Наталія Кузьмичова.

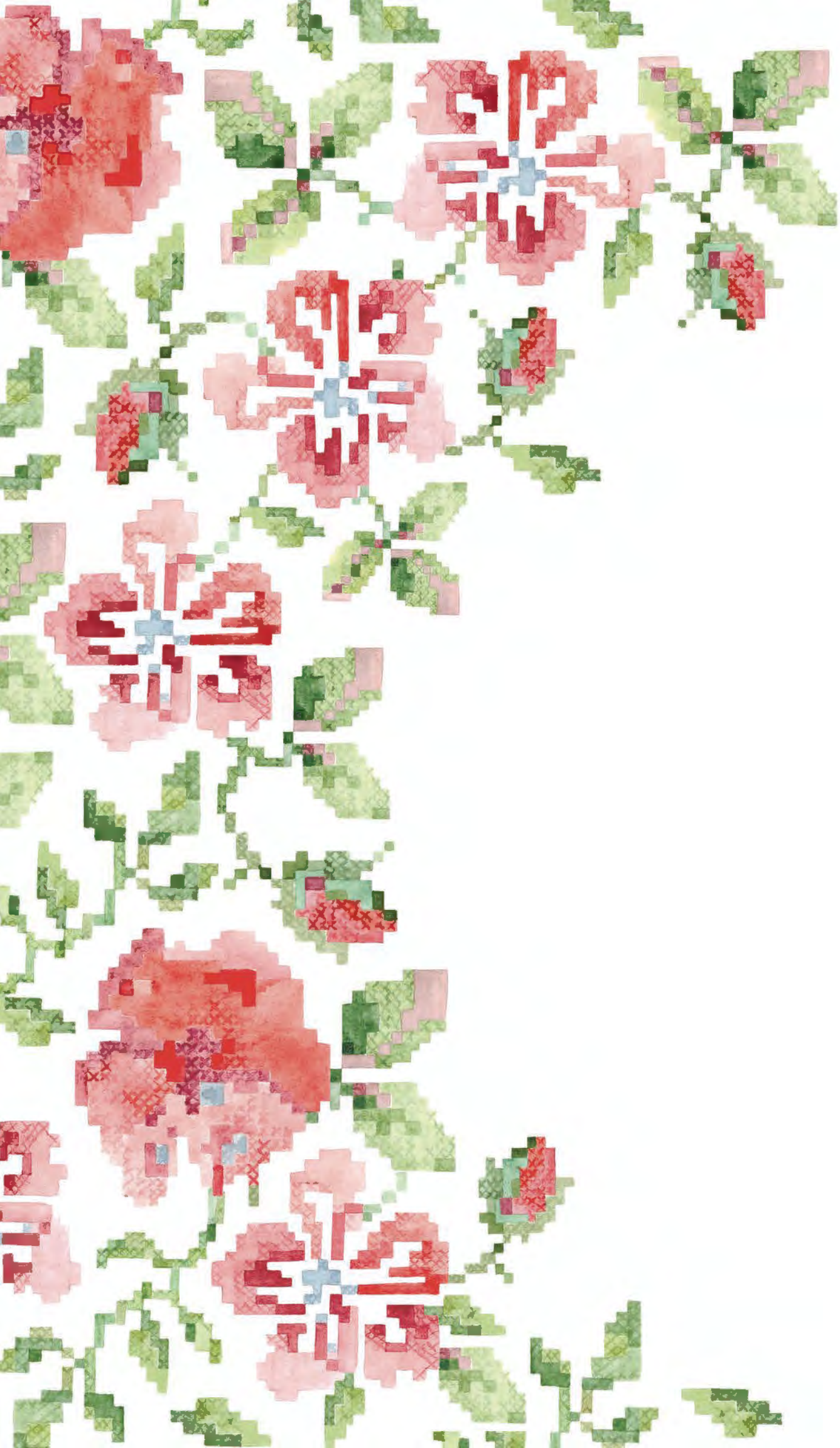
Допомагала співробітникам музею об'єднувати всі елементи вбрання в повний завершений комплекс дизайнер етноодягу Вероніка Романькова.

Під час підготовки проєкту була зроблена реконструкція святкового жіночого і чоловічого вбрання: автентичні старовинні сорочки, керсетки, плахти, крайки, хустки з фонду музею доповнили репліками поясного одягу, а саме спідницями, обгортками, фартухами. Чоловічий і жіночий стан підперезували поясом або крайкою з орнаментом і кутасиками. Головні убори – віночки та намітки – були представлені спеціально для проєкту «Спадщина» Веронікою Романьковою. Авторські намиста та прикраси з натуральних каменів надала для проєкту майстриня Тетяна Войтюк («KrasaPani»).

“

ВІД ТАКОЇ СПАДЩИНИ РАДІЄ
СЕРЦЕ І З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ЛЮДСЬКА
ГОРДІСТЬ. ВОНА ЗІГРІВАЄ НАС
ГЛИБОКО В ДУШІ. А ГОЛОВНЕ -
ВІД НЕЇ ВІЄ ВІКОВІЧНОЮ
ДОБРОТОЮ, МУДРІСТЮ ТА
ПРОСТИМ ЛЮДСЬКИМ ЩАСТЯМ.

ВИШИВАНКА ЯК ЧАСТИНА ІСТОРІЇ

Минає час. Змінюються покоління, філософія, звички, мода. Але завжди у цьому калейдоскопі присутнє незмінне, вічне, непідвладне часу – справжні історичні скарби.

Один з таких скарбів – український народний костюм та найбільш популярна його деталь – вишита сорочка, найдавніша серед зшитих видів одягу та, мабуть, найбільш демократична. Вишиванка означає більше, ніж просто людське вбрання. Це наш патріотичний дух.

Формування українського народного одягу – цього яскравого й самобутнього культурного явища – відбувалося ще за часів Київської Русі протягом багатьох століть. Кожна епоха накладала відбиток на традиційне вбрання, і можна з упевненістю твердити, що особливості костюму являють собою одне з важливих джерел вивчення етнічної історії населення України, його соціальної структури, естетичних поглядів та уявлень тощо.

Загальнохарактерною рисою традиційного українського одягу та численних доповнень до нього є декоративна мальовничість, яка відбиває високий рівень культури виробництва матеріалів для одягу, створення його різноманітних форм, володіння багатьма видами й техніками опорядження та оздоблення.

В основному, український національний одяг має однакові складові. Весь одяг відрізнявся залежно від пори року, соціального стану населення українських земель, від природо-кліматичних особливостей місцевості, тобто одяг населення лісової смуги відрізнявся від одягу гірського населення та від лісо-степових або степових земель. Також вбрання було святковим (повний стрій) та на кожний день.

Колористикою костюм відображав вікові відмінності людини: з роками зменшувалась кількість яскравих тонів та контрастних поєднань.

Компоненти чоловічого костюма декорувалися значно скупіше, ніж жіноче вбрання. Його система відповідних ознак була значно простішою.

За основу національного вбрання береться повний святковий стрій. Основні елементи українського народного вбрання були сформовані ще в княжі часи та пізніше майже не змінювалися.

У Музеї історії міста Краматорської міської ради етнографічні колекції почали формуватися майже з початку існування самого музею. Звісно, що за період незалежності України, кількість етнографічних предметів в фондах значно збільшилась, а їх вивчення стало більш поглибленим.

Музейна колекція вишиванок починалась з двох місцевих сорочок кінця XIX століття – початку XX століття, які подарувала музею корінна мешканка Краматорська, одна із засновників музею – Марія Йосипівна Гапонюк. Сьогодні зібрання Музею історії міста Краматорської міської ради нараховує майже 100 жіночих та чоловічих вишитих сорочок. Саме старовинних жіночих сорочок у нашому музеї небагато – понад 30 одиниць, але кожна з них - раритет.

Наш регіон досить молодий, його заселяли вихідці з різних куточків України, тому для Краматорська ця колекція має виняткове значення.

Вважається, що в індустріальних центрах, особливо у першій пол. XX століття, прадавні народні традиції нівелювалися та приходили у занепад. Такі процеси і справді мали місце, але у набагато меншому відсотку. Поруч з новими порядками продовжували існування стародавні звичаї. Глибоке народне коріння проявляло себе навіть у ті складні часи, коли про його існування намагалися і не пам'ятати. Але так чи інакше воно нагадувало про себе: чи напівзабутим наспівом, почутим ще від прабабусі, чи прихованим на рукаві сорочки символом щасливого життя.

В прадавні часи, коли людина жила в гармонії з навколишнім світом, сорочка відігравала важливу роль у її житті. В уявленні наших пращурів, сорочка не тільки захищала тіло, а й начебто формувала його.

У багатьох регіонах України та Білорусії був розповсюджений звичай загортати новонароджену дитину в сорочку, яку носили батько чи мати. Власної одєжини від народження у малюків не було та й сама дитина до обряду хрещення начебто не існувала для суспільства.

На хрестини дитині дарували першу сорочку, яка відрізнялась від звичайного одягу, як тіло немовляти відрізняється від тіла дорослої людини. По суті, та перша сорочка була клаптиком тканини з отвором для голови, швів на такій сорочці не було зовсім. Навіть трохи подорослішавши, дитина ще не отримувала повноцінної сорочки: до трьох чи навіть п'яти років бокові шви сорочки не зашивали повністю під рукавами та не вшивали ластовицю, залишавши великі отвори, як казали – «щоб янголи залітали».

Повноцінну сорочку малеча отримувала тільки тоді, коли починала допомагати по господарству, тобто приносити користь родині та суспільству. Інколи саме сорочка з поясом була єдиною одєжиною і хлопчиків, і дівчат. У деяких регіонах України поясний одяг молодь могла вдягати тільки після сватання.

Вік та соціальний статус людини знаходили своє відображення не тільки в крої, а й у тих вишитих орнаментах, які прикрашали сорочку. Зазвичай, зверху на сорочку ще

вдягали керсетку та поясний одяг, відкритими залишались тільки рукави та поділ. Тож, найбільшу увагу в українському костюмі привертала верхня частина сорочки, а рукав був її центром. Тому найкрасивіші орнаменти розташовували саме на рукавах.

Розквітом життя людини вважалось одруження і народження дітей – в цей важливий період сорочки прикрашає найгарніша, найяскравіша вишивка.

Як і у народних піснях, у орнаментах на сорочках та рушниках є своєрідний розмір та ритм. Декоративні орнаменти та пісні часто повторюють більш старовинні зразки, залишаючи форму та з часом втрачаючи свій справжній зміст. Кожна майстриня в одному рушнику, в одній сорочці могла поєднати різні орнаменти, ті, що вишивала ще прабабуся, з тими, що вона бачила на ярмарку чи у сусідки, та ще додати щось своє, таємне, з глибин серця. Так з традиційних мотивів народжувалось щось нове і звичне одночасно.

Значні зміни в народній вишивці відбулися в кінці XIX – початку XX століття. Розповсюдження нової техніки «хрестик» сприяло виникненню нових мотивів та стилів орнаменту. Традиційний малюнок поступово змінюється в бік спрощення, давні способи шиття поступаються місцем новим, більш натуралістичним – трояндам, лілеям, ромашкам та іншим.

Особливе шанобливе ставлення нашими предками до вишиванки пояснювалось не лише тим, що вона відрізнялась неймовірною красою, а й тим, що вона була оберегом людини. Вони вірили, що це таїнство вершить долю людини, наповнює свого власника здоров'ям, духовною й фізичною красою, світлом та любов'ю. Таким чином, завдяки своїй символічній навантаженості український костюм, будучи матеріальним витвором, міг виконувати функції, властиві феноменам духовної культури. Тобто вишиванка завжди була ознакою народу, частиною культури та самосвідомості.

Посилання на сайт
фотопроекту «СПАДЩИНА».

Посилання на відео
про те, як знімався проєкт
«СПАДЩИНА».

Фото Оксани Сердюк

Максим Єфімов - Народний депутат України.
Сорочка святкова чоловіча, 40 – 50-ті роки XX століття. Техніка вишивки «хрест».
На задньому плані - площа Миру.

Олександр Гончаренко - міський голова Краматорська.
Сорочка чоловіча, 50-ті роки XX століття, місто Краматорськ.
Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - скульптурна композиція «Народжені в Україні», скульптор В'ячеслав Гутиря.

Олена Кательникова - заступник міського голови Краматорська.

Сорочка жіноча додільна з прямими плечовими вставками, кінця XIX – початку XX, століття село Штепівка, Лебединський район, Сумська область.

Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Ігор Сташкевич - Секретар Краматорської міської ради.
Сорочка святкова чоловіча 50-ті роки XX століття. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Академічна - 60).

Ірина Славинська - керуючий справами виконкому Краматорської міської ради.
Сорочка жіноча на кокетці, 40-ві роки XX століття, місто Краматорськ.
Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Андрій Безсонний - заступник міського голови Краматорська.
Сорочка чоловіча, 50-ті роки XX століття. Техніка вишивки: «гладь», «мережка».
На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Академічна - 60).

Тетяна Савченко - заступник міського голови Краматорська.

Сорочка жіноча з уставками, 30-ті роки XX століття, село Октябрське, місто Краматорськ. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Сергій Смирнов - заступник міського голови Краматорська.
Сорочка чоловіча, першій половині XX століття. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - скульптурна композиція «Відлуння Скіфії», скульптори Іродіон Гвелесіані, Іван Цискадзе, В'ячеслав Гутиря.

Ольга Ворощук - начальник Відділу правового забезпечення та захисту інтересів територіальної громади Краматорської міської ради.

Сорочка жіноча з уставками, початок XX століття, місто Краматорськ.

Техніка вишивки: «хрест», «стебло».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Сергій Кондратюк - Генеральний директор ТОВ «Кварт-Софт», Президент Клубу Підприємців Краматорська, Голова Громадської ради Краматорська.

Сорочка чоловіча 50-х років XX століття. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані завод Едгара Адельмана (вул. Елеваторна - 76).

Ангеліна Шостак - депутатка Краматорської міської ради.

Сорочка жіноча додільна з коміром та прямими плечовими вставками, 40 - 50-ті роки XX століття, село Гнатки, Старокостянтинівський район, Хмельницька область.

Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - скульптурна композиція «Із глибини віків», скульптор Міклаш Штець.

Валерій Власенко - депутат Краматорської міської ради.
Сорочка чоловіча, 50-ті роки XX століття. Техніка вишивки: «хрест».
На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Наталія Тітомир - депутат Краматорської міської ради, член Клубу Підприємців Краматорська, Голова Благодійного фонду «Друг».

Сорочка жіноча з підтачкою, прямими плечовими вставками, кінець XIX – початок XX століття, село Штепівка, Лебединський район, Сумська область. Техніка вишивки: «хрест», «лічильна гладь», «мережка».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Данило Плахін - депутат Краматорської міської ради.

Сорочка чоловіча святкова, 50 - 60-ті роки XX століття, місто Краматорськ.

Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Світлана Фоміна - депутат Краматорської міської ради, директор Державної реабілітаційної установи «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Донбас» Міністерства соціальної політики України.

Сорочка жіноча з суцільнокроєними рукавами, 1899 року, село Стіна, Томашпільський район, Вінницька область. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - мурал «Missae Ferrum», художник Фабіо Петані.

Аліна Коваленко - депутат Краматорської міської ради, адвокат.

Сорочка жіноча додільна з прямими плечовими вставками, святкова весільна. Середина XX століття, село Дейкалівка, Полтавська область. Техніка вишивки: «хрест», «зубцювання».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Наталія Волошина - директор Музею історії міста Краматорська, Заслужений працівник культури, Почесний громадянин міста Краматорськ.

Сорочка з підтачкою, прямими плечовими вставками, кінець XIX – початок XX століття, село Штепівка, Лебединський район, Сумська область. Техніка вишивки: «хрест», «зубцювання».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Сергій Ковалевський - доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри «Інноваційних технологій і управління» Донбаської державної машинобудівної академії, член Президії Громадської ради Краматорська.

Сорочка чоловіча святкова, 50-ті роки XX століття. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - скульптура «Козак Мамай», скульптор В'ячеслав Гутиря.

Алла Куш - виконавчий директор ТОВ «Краматорський комбінат дитячого харчування», член Ради Клубу Підприємців Краматорська.

Сорочка жіноча додільна з прямими плечовими вставками, 50-ті роки XX століття, місто Краматорськ. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Фото Оксани Сердюк

Ганна Алад'єва з донькою Веронікою - заступник директора з виробництва ТОВ «Краматорський комбінат дитячого харчування», член Клубу Підприємців Краматорська, член Президії Громадської ради Краматорська.

(Ганна) Сорочка жіноча додільна з прямими плечовими вставками початок XX століття. Техніка вишивки «хрест». (Вероніка) Сорочка жіноча, додільна з уставками прикрашеними тканим орнаментом, кінець XIX - початок XX століття, Волинська область. Техніка вишивки: «хрест».

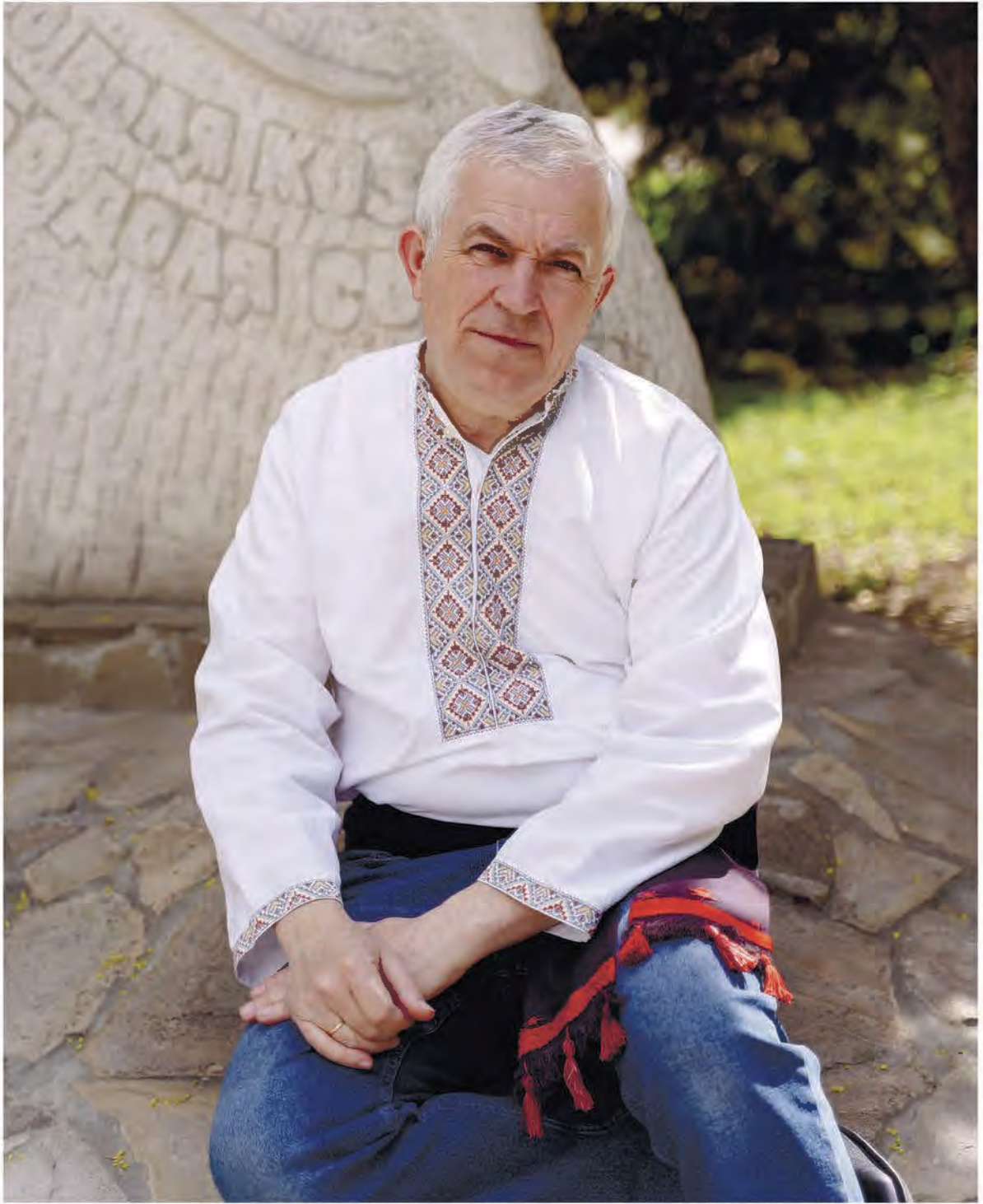
На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Ольга Цюх - фінансовий директор ТОВ «НПП КРАМТЕХЦЕНТР», член Ради Клубу Підприємців Краматорська.

Сорочка жіноча додільна з прямими плечовими вставками початок XX століття. Техніка вишивки: «хрест», «зубцювання» .

На задньому плані - скульптура «Скіфська дівчинка», скульптор Вячеслав Гутиря.

Володимир Сергієнко - депутат Краматорської міської ради, директор Заводу «Донмет», член Клубу Підприємців Краматорська.

Сорочка чоловіча перша половина XX століття. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - скульптура «Козак Мамай», скульптор В'ячеслав Гутиря.

Світлана Коротун - керівник текстильного виробництва Forma Center, член Клубу Підприємців Краматорська.

Сорочка жіноча з суцільнокроєними рукавами, початок XX століття, місто Тернопіль. Техніка вишивки: «хрест», «низь», «штапівка».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Максим Коротун - директор ТОВ «НПП КРАМТЕХЦЕНТР», член Ради Клубу Підприємців Краматорська.

Сорочка чоловіча, 50-ті роки XX століття. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані завод Едгара Адельмана (вул. Елеваторна - 76).

Корецька Наталія - керівник Представництва Всеукраїнської радіомережі «Стильне радіо ПЕРЕЦЬ ФМ», член Ради Клубу Підприємців Краматорська.

Сорочка жіноча додільна з прямими плечовими вставками, кінець XIX – початок XX століття, село Штепівка, Лебединський район, Сумська область. Техніка вишивки: «хрест», «мережка».

На задньому плані - зал етнографії Музею історії міста Краматорська (вул. Марата - 15).

Олександр Іванов - Голова Батьківської ради Краматорська, член Президії
Громадської ради Краматорська.
Сорочка святкова чоловіча, 50 – 60-ті роки XX століття. Техніка вишивки «хрест».
На задньому плані - Вілла Протце (Клубна - 2).

Недоруба Марина - керівниця Антикризового медіа-центру, Секретар Громадської ради Краматорська.

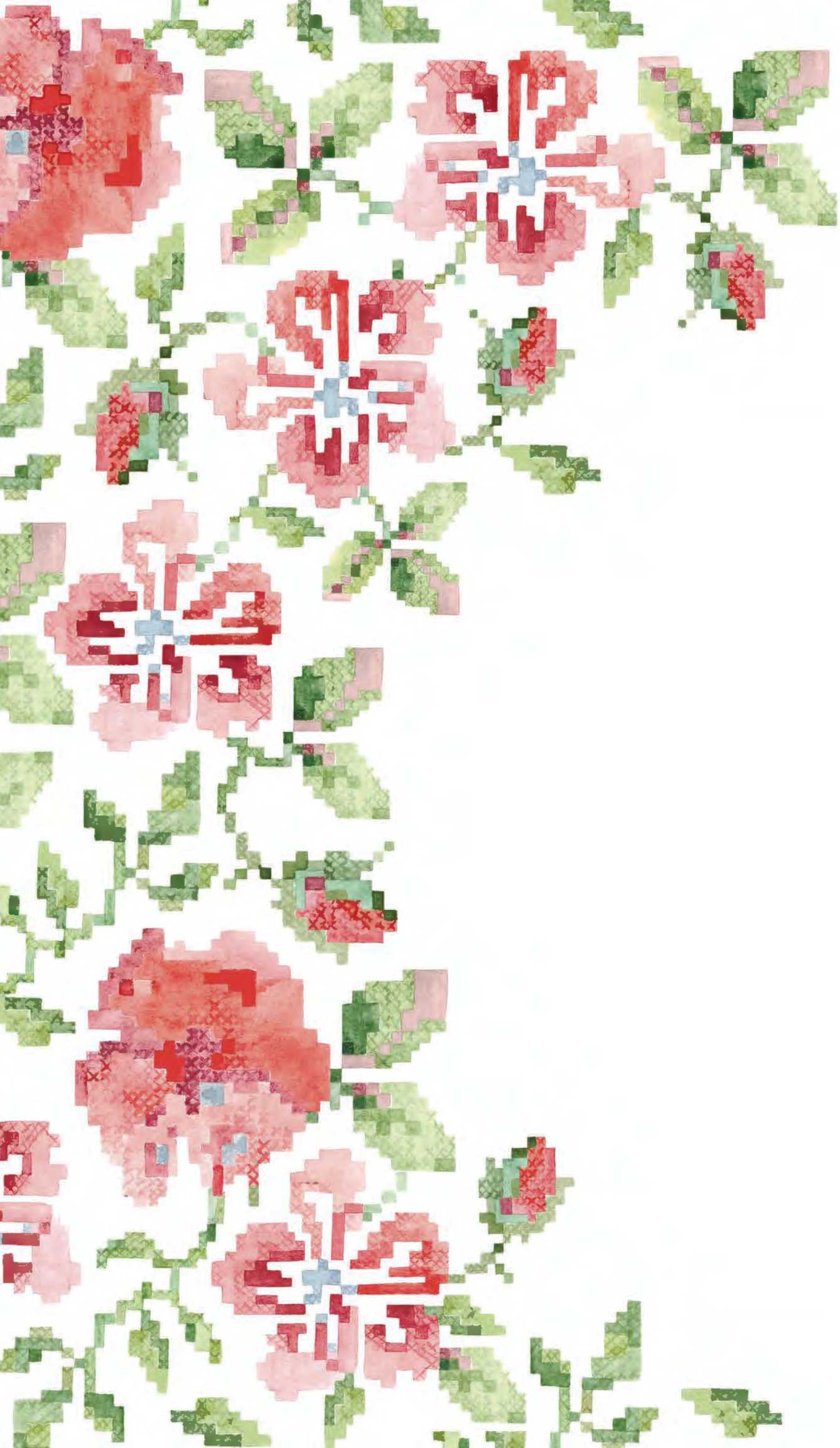
Сорочка жіноча додільна з прямими плечовими вставками, перша половина XX століття. Техніка вишивки: «хрест».

На задньому плані - скульптурна композиція «Портал пращурівів», скульптор Міклаш Штець.

Юлія Володченко - помічник Генерального директора ТОВ «Кварт-Софт» член Ради Клубу Підприємців Краматорська, Секретар Громадської ради Краматорська.
Сорочка жіноча з підтачкою та прямими плечовими вставками, кінець XIX - початок XX століття, Сумська область. Техніка вишивки: «хрест» «лічильна гладь», «мережка».

На задньому плані завод Едгара Адельмана (вул. Елеваторна - 76).

ІСТОРИЧНІ БУДІВЛІ КРАМАТОРСЬКА

До теперішнього часу в Краматорську збереглося небагато архітектурних споруд, які втілюють в камені історичну пам'ять краматорчан. Найцікавіші з тих, які лишилися в більш-менш своєму автентичному вигляді, це: завод Едгара Адельмана, Вілла Протце, будівля колишнього театру-кінематографу «Ера», Будинок Степана Коршуна, лютеранська кірха, млин братів Шульц.

А ще у Краматорську та його мальовничих селищах до сих пір існують дивні старовинні хатки, наприклад, та, в якій живе Анатолій Петрович Яценко – в провулку Робочому в селищі Іванівка. Хату побудували ще в 1906 році. А колодязь поруч з нею існував значно раніше.

ЗАВОД ЕДГАРА АДЕЛЬМАНА

Землевласник та промисловець, прусський підданий Едгар Єгорович Адельман (1841 року народження), який мав у Дружківці на річці Кривий Торець млини, а в Бахмуті пивоварню, у 1885 році створює практично перше промислове підприємство на території сучасного Краматорська – завод з виробництва алебастру.

Едгар Адельман купив у поміщика Таранова-Белозерова земельну ділянку, яка прилягала до залізниці, і побудував на ній невеликий завод. Він був зведений неподалік від залізничної станції Краматорської. Сировину для отримання алебастру – гіпс – добували теж достатньо близько, біля селища Красногірка, в маєтку власника, звідки його привозили підводами. Гіпс випалювали в двох печах, також завод був обладнаний паровим млином.

В 1890 році, завод Едгара Адельмана, на якому тоді працювали 36 робочих, видає річний випуск алебастру в кількості 100 тисяч пудів.

Виробляли у Адельмана також вогнетривку цеглу і черепицю. Глини, гіпсу, крейди, піску та бурого вугілля в районі Слов'янська, Часов-Яру, Дружківки і селища Краматорської було достатньо, щоб забезпечити підприємство сировиною і паливом.

Частина будівлі заводу, в якій знаходилося виробництво алебастру, збереглася: її добре видно з боку шляхопроводу через залізницю.

На території заводу Адельмана, крім основної будівлі, були ще два будинки для службовців (один з яких зберігся до теперішнього часу), казарма та флігель для робітників.

У 1887 році Едгар Адельман представив різні зразки алебастру власного виробництва на Всеросійській сільськогосподарській виставці, яка відбулася у Харкові. Якість алебастру отримала високу оцінку, і пан Адельман удостоївся бронзової медалі.

Продукція заводу Адельмана користувалася попитом і знаходила широке застосування на споруджуваних або вже діючих заводах Півдня царської Росії. Бізнес приносив дохід, і у Адельмана з'явилась можливість розвивати виробництво. Він розширив свій завод прибудовами і почав поставляти нову продукцію: покрівельну черепицю, тротуарну плитку, водопровідні труби та інше. З 1895 року завод почав випускати фасонний камінь та цеглу.

У 1898 році Едгар Адельман продав свій завод новому господареві – Вікентієві Войтеховичу Штерцеру, жителю сусіднього Бахмута, і виїхав з Росії. З цього моменту підприємству була присвоєна інша назва – «Краматорський вогнетривкий завод В. В. Штерцера». У 1898 році його підприємство виготовило вже 496 тисяч пудів цегли. Продовжувалося виробництво і алебастру.

На самому початку XX століття підприємство Вікентія Штерцера перейшло у власність так званого Товариства «Краматорський вогнетривкий завод В. В. Штерцера», потім його знов перейменували: «В. В. Штерцер і Ко». У грудні 1913 року з'являється нова назва: «Цегляний завод Товариства Шамот».

Після Жовтневої революції, 14 січня 1919 року завод було націоналізовано.

З 1925 року його орендує металургійний завод, а з 1929 року він став самостійним і випускав будівельну і сифонну цеглу, черепицю.

З використанням для покрівельних робіт шиферу, необхідність у випуску черепиці відпала, і завод, який мав невеликий обсяг випуску продукції, був виведений із складу діючих.

ВІЛЛА ПРОТЦЕ

До нас дійшло небагато достовірної інформації про абсолютно незвичайний будинок, іменований «Віллою Протце».

Ця будівля зведена в нетрадиційному для тутешньої місцевості стилі з елементами готики. Вона унікальна і не має аналогів не тільки в Краматорську, але й на всій території північної частини Донецької області.

Згідно з документами Бюро технічної інвентаризації, Вілла Протце споруджена у 1870 році, але це не підтверджено історичними джерелами. Є припущення, що вона побудована на початку XX століття.

Вілла отримала своє іменування на честь одного з адміністраторів заводу Краматорського металургійного Товариства, який достатньо багато років проживав на ній.

Еміль Емільович Протце, німецький підданий, з 1902 року мешкав в селищі поблизу станції Краматорської і працював на заводі Краматорського металургійного Товариства. За свідченням архівних документів 1906 року, Протце служив на посаді помічника директора підприємства. Відомо, що в 1910 році він був комерційним директором заводу і залишався на цій посаді і в 1917 році. Згідно опису майна заводу Краматорське металургійне Товариство за 1908 рік, вілла, де проживав Еміль Протце, належала заводу.

Після 1919 року в цій будівлі деякий час був один із перших дитячих садків, а з 1922 року тут жив один із перших радянських директорів Краматорського Державного машинобудівного і металургійного заводу, як його називали, «червоний директор» Василь Семенович Маралуец, а потім тут були розташовані правоохоронні органи – Народний комісаріат внутрішніх справ. В роки нацистської окупації Краматорська – гестапо. Після війни – перше відділення міліції і паспортний стіл, а зараз – перше відділення поліції.

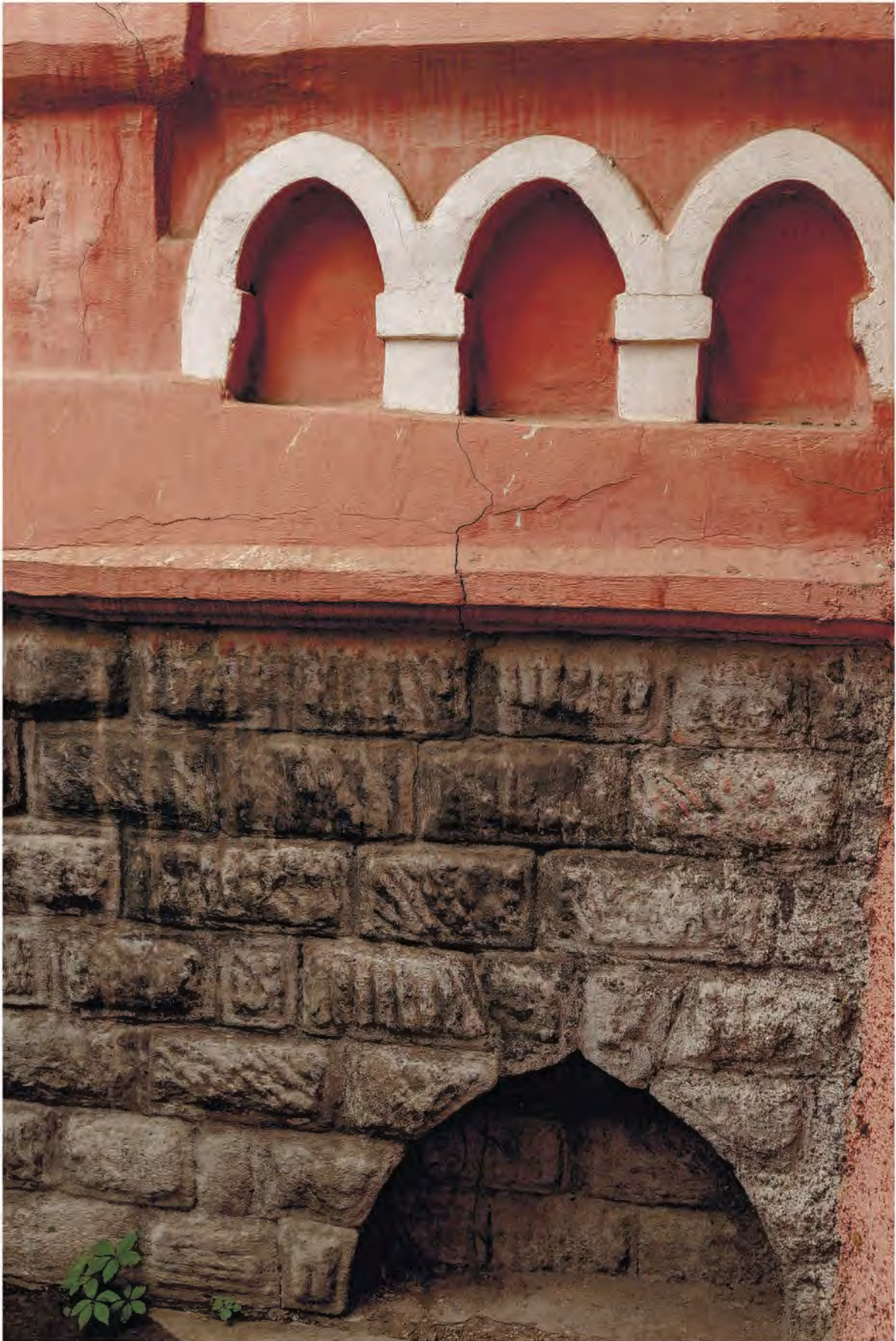

ТЕАТР-КІНЕМАТОГРАФ «ЕРА»

До сьогодення на території Старокраматорського машинобудівного заводу, між інженерним корпусом і заводським музеєм, знаходиться будівля, яка пов'язана з історією Краматорського любительського театру.

За рішенням адміністрації заводу Краматорського металургійного Товариства у 1904 (?) році робоча їдальня була переобладнана у театр-кінематограф «Ера» («Era»).

Його будівля невелика, одноповерхова, більше схожа на звичайний жилий дім. Проте, не дивлячись на те, що там не було особливого комфорту і дорогого оздоблення інтер'єру, відвідування «Ери» було дійсним святом.

Вартість квитків відповідала місцю: найдорожчий коштував 95 копійок, а найдешевший – 30 копійок (1913 рік). Таким чином, відвідування кіно в в селищі Краматорській було доступним для робочих, які в день заробляли більше 1 рубля. Квитки продавали завчасно в касі театру та до кінця сеансів. Сеанс кіно супроводжувався спеціальною музикою у виконанні тапера.

Останнє повідомлення про театр «Ера» відноситься до 1916 року.

В радянські часи в цій будівлі була майстерня точної механіки Старокраматорського машинобудівного заводу.

МЕХАНИЧЕСКАЯ
МАСТЕРСКАЯ
430

КАМЕННАЯ
СТЕРЖА
131

КАМЕННАЯ
СТЕРЖА

131

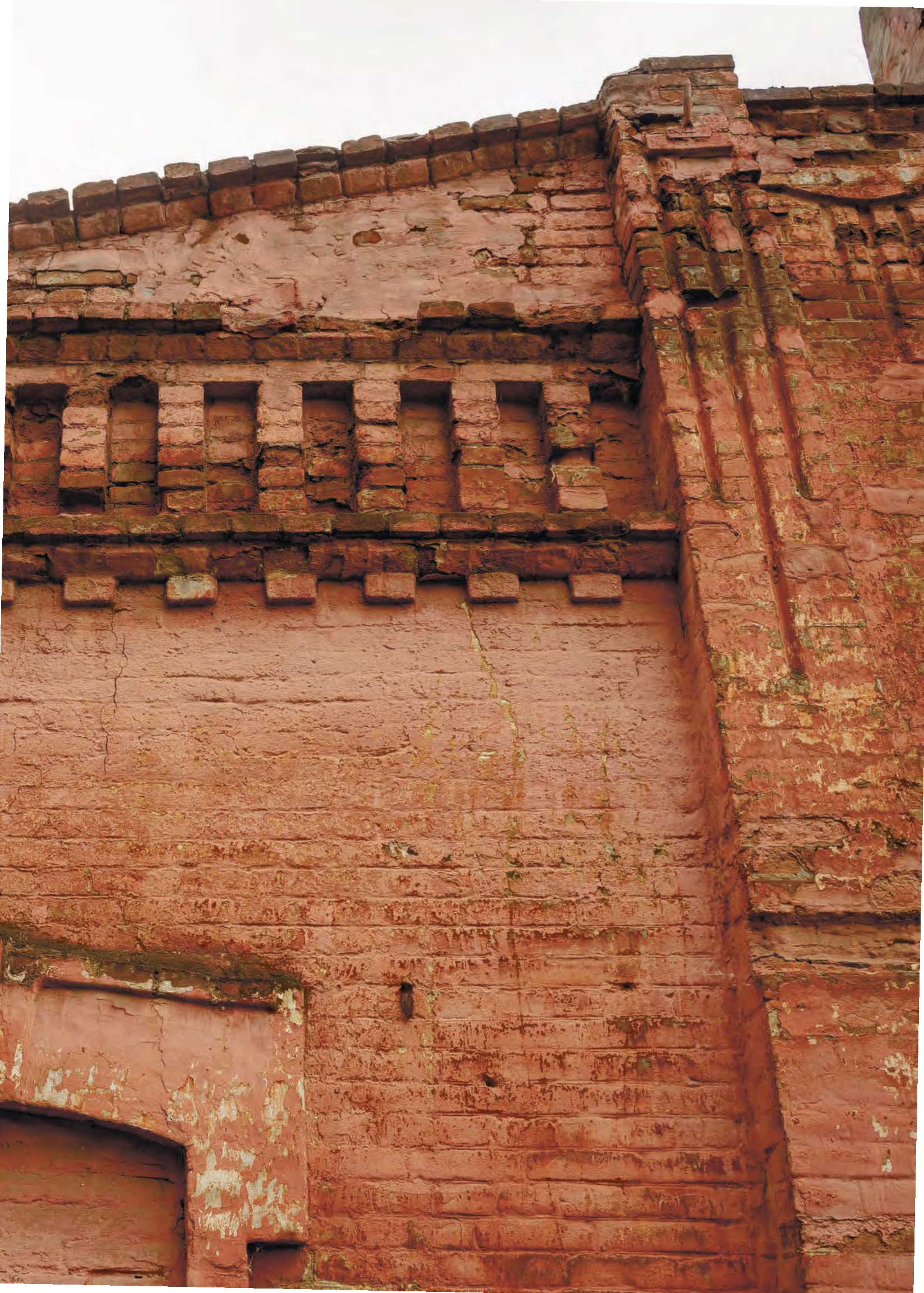

БУДИНОК СТЕПАНА КОРШУНА

Степан Васильович Коршун (1868-1931 роки) – видатний український мікробіолог і імунолог, який має безпосереднє відношення до прославлених людей Краматорська.

Степан, старший син в сім'ї Коршунів, народився не в Краматорську (місто Глухів, нині Сумської області). Його батько – відставний козачий полковник, дворянин Василь Коршун, який в кінці XIX сторіччя жив у нашому краї. Коли він помер, у спадок дружині Єлизаветі Юріївні відійшло 1 100 десятин землі, та залишилося шестеро дітей.

Степан Васильович Коршун в 1893 році закінчив медичний факультет Харківського університету, який протягом першого століття свого існування випускав переважно юристів і лікарів. Ще в період навчання він працював в студентському загоні по виявленню хворих на заразні хвороби, на останньому курсі брав діяльну участь в боротьбі з холерою, завідував холерним баракком в місті Слов'янськ.

Доктор медицини (1903 рік) Степан Васильович Коршун був професором кафедри гігієни Харківського університету (1910 рік) та лікарем-директором Слов'янського курорту, де також редагував «Сезонний листок Слов'янських мінеральних вод» (1911-1913 і 1916 роки).

У 1921 році на базі факультету медицини Харківського університету був заснований Харківський медичний інститут, який протягом 1922 року очолював Степан Васильович Коршун і спільно з співробітниками якого розробив метод отримання стандартної протиправцевої сироватки.

З 1923 року він очолив Інститут інфекційних хвороб ім. І. Мечникова в Москві. Його наукові праці присвячені діагностиці висипного тифу, профілактиці дифтерії і скарлатини у дітей, протитуберкульозної вакцинації та інших важливих проблем бактеріології. Оpubлікував близько 80 наукових робіт.

Степан Васильович Коршун, що належав до революції до прогресивної частини професури, в часи радянської влади підтримував ідею аполітичності наукової діяльності, він не скористався можливістю поїхати в благополучну еміграцію.

Після того, як вчений відмовився брати участь в розробці засобів ведення бактеріологічної війни, в серпні 1930 року його заарештували.

Видатного діяча вітчизняної охорони здоров'я, стійкого патріота і безстрашного захисника своєї особистої честі лікаря, Степана Васильовича Коршуна звинуватили в поширенні епідемічних хвороб, боротьби з якими він присвятив, починаючи зі студентських років, все свідоме життя вченого. Протягом року йшла справа «про шкідництво в мікробіології».

Степан Васильович Коршун помер в Бутирській в'язниці в кінці 1931 року. Ймовірні причини смерті - самогубство або розстріл. Хоча точні обставини смерті професора і невідомі, але одне можна стверджувати без сумнівів: життя, віддане науці, обірвала політика.

У листопаді 2016 року вулицю 17 Партз'їзду у Старому місті було перейменовано на вулицю Степана Коршуна.

На будинку №10 по вулиці Сахалінській, в якому тривалий час жив і працював Степан Васильович Коршун, в радянські часи була встановлена чавунна меморіальна дошка на честь славетного вченого, однак на початку 1990-х років була вкрадена збирачами металобрухту.

В цій будівлі багато років був розташований дитячий садок №7 Краматорського заводу важкого верстатобудування.

ХАТА З ВІКОВОЮ ІСТОРІЄЮ

У Краматорську ще існують дивовижні куточки, що зберігають вікову історію, - вони чарівні та неповторні. Неодмінно варто доторкнутися до таких місць, поспілкуватися з людьми, які там мешкають, і поцікавитися, яким було їх життя та життя попередніх поколінь.

В одній старій хаті живе в провулку Робочому в селищі Іванівка Анатолій Петрович Яценко, який народився у 1934 році. Хату побудував ще його дід Гавриїл Якимович Шарабан в 1906 році. Тобто будівлі 115 років. Не дивлячись на такий солідний вік, стара хатина ще цілком придатна для життя. Поруч із нею давним-давно викопаний колодязь, обкладений зсередини каменем. Є льох цікавої споруди. А також господарські приміщення, які прибудовані до хати в 1920-і роки.

Славетний рід Шарабанів, до якого належить господар цієї сільської садиби, - один з корінних в Іванівці (інша назва селища - Друга Біленька).

Дід Анатолія Петровича по материнській лінії Юхим Григорович Шарабан (1870 - 1931 роки) мав прізвисько Чорний Грек, тому що його мати, біженка з Таврійської губернії, була грекинею. Першу армійську службу Юхим відбував в царській охороні дуже гідно: він не раз був відзначений дорогими подарунками від цариці. Двічі ходив на війну - в 1895 та 1905 роках. Був старшиною Білянської волості (1911-1912 роки) і останнім сільським старостою цього селища. Одружився він із Олександрою Мартинівною, з якою мав шістьох дітей. У 1930 році Юхим Григорович був розкуркулений та разом з дружиною і двома дочками засланий в Свердловську область РСФСР.

А Гавриїл Якимович Шарабан, який побудував хату, в 1930-ті роки очолював перше колективне господарство селища Іванівка - «Селянські забудовники».

Мотрона Шарабан, мама Анатолія Петровича - друга дочка в сім'ї Юхима Шарабана, вона вийшла заміж за Петра Григоровича Яценко.

На вулиці Нижньої у селищі Іванівка на початку XX століття розташовувалося виробництво цементно-піщаної черепиці. Мотрона Шарабан в двадцятих роках працювала на цьому виробництві. Дівчата ногами замішували масу, яку потім формували в черепицю. Ця черепиця досі знаходиться на подвір'ї у Анатолія Петровича біля призьби.

Його отець, Петро Григорович Яценко, у 1929 році прийшов працювати на Краматорський державний машинобудівний і металургійний завод. Працював на крупнорозточних верстатах, був стахановцем свого часу, лауреатом Сталінської премії.

Коли в 1941 році почалася Велика Вітчизняна війна, Петро Яценко разом зі Старокраматорським машинобудівним заводом евакуювався до Іркутська, де до 1946 року займався випуском ракетної техніки - знаменитих «Катюш». Він дуже любив свій завод, не міг без нього жити.

Поки батько перебував в евакуації, маленький Анатолій Яценко разом з мамою і старшою сестрою Антоніною пережив німецьку окупацію в рідному селищі Іванівка. В 1942 році пішов у перший клас. Коли на хуторі утворився радгосп, мати працювала в ньому.

Анатолій Петрович після школи закінчив Краматорський машинобудівний технікум, потім Харківський інженерно-будівельний інститут. Розподілився в Кострому, в Раднаргосп. Відпрацював там три роки і повернувся до Краматорська. Працював в Харківському відділенні «Гіпротяжмаша» (проектний інститут важкого машинобудування) при Новокраматорському машинобудівному заводі, в «Стальконструкції» Бутенко, інженером у тресті «Краматорськжитбуд». Почесний крамжитбудоувець.

Пан Анатолій до життя ставиться дуже оптимістично, ні на що не скаржиться і не ображається - живе та радіє життю. Він дуже доброзичливий і привітний чоловік, цінує будь-яку людську увагу. Любить грати на гітарі-семіструнці та співати романси. Також полюбляє слухати радіо. З дитинства цікавиться історією. А ще всіляко береже свою стареньку рідну хату, бо про це просив його батько.

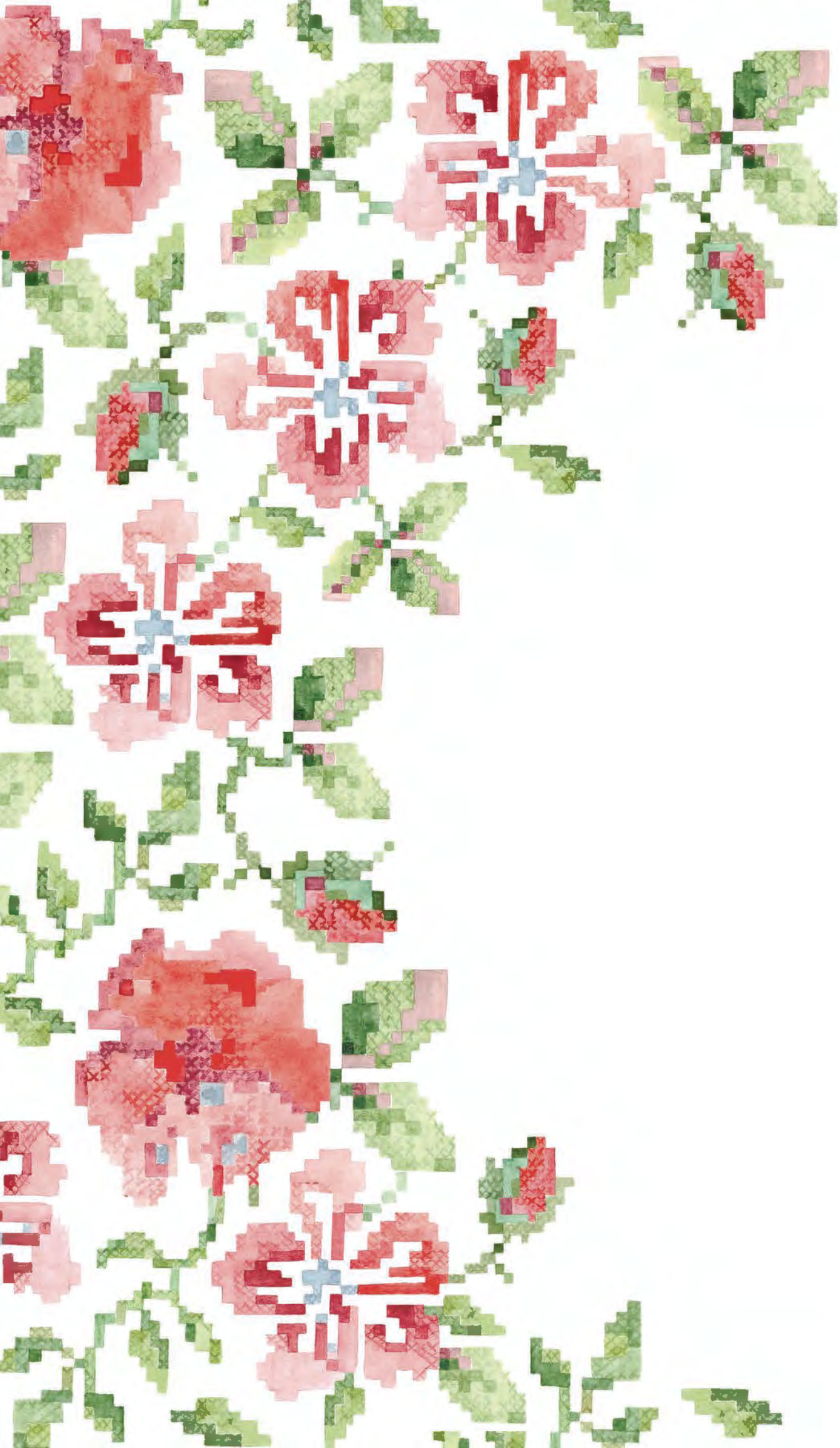

САМОБУТНЯ ТА НЕПОВТОРНА «НАДІЯ»

У вересні 1986 року в клуб приміського селища Семенівка прийшла працювати Валентина Сергіївна Кравченко. Вона сама дуже любила співати і була впевнена: в селі повинні бути співаючі люди. Відразу ж знайшлися такі жінки. Коли Валентина Сергіївна їх почула, зрозуміла, який скарб несподівано відкрився перед нею.

Через три місяці, на честь Нового року, в Семенівському клубі, повному селян, відбувся перший концерт. Так народився новий фольклорний колектив, який отримав назву «Надія».

У нього входили десять учасників пенсійного віку – один дідусь і дев'ять бабусь. Старенький дідусь незабаром покинув сцену, і у вокальному ансамблі залишилися тільки жінки. В їх репертуарі налічувалося більше двохсот пісень, які співали ще їхні бабусі та прабабусі: весільні, ліричні, колядки тощо. Всі пісні жінки тримали в голові і ніякими записами ніколи не користувалися.

У кризові 1990-ті роки клуби селищ Абазівка, Семенівка і Новоселівка були об'єднані в єдину централізовану клубну систему, керівником якої була призначена Валентина Сергіївна. Після закриття Семенівського клубу любов до пісні привела співаючих жіночок у Новоселівський клуб.

Свої перші нагороди ансамбль завоював дуже швидко. В основному це були дипломи обласних фестивалів народної творчості. Але поступово популярність семенівських бабусь переступила межі нашої області. Вони об'їздили зі своїми піснями багато міст України, підкорили столичну сцену і були удостоєні звання «Народний фольклорний колектив».

У 2001 році ансамбль «Надія» брав участь у заключному гала-концерті Міжнародного фестивалю родинної творчості «Мелодія двох сердець». Зал приймав їх нарівні з такими метрами, як Людмила Гурченко, Анне Веске і Віллі Токарєв. У той же день на сцені Палацу «Україна» вітали із золотим весіллям солістку ансамблю «Надія» Олександру Іванівну Литвиненко. Наші співачки також виступили на відкритті авангардної виставки в Українському домі.

У 2003 році директор централізованої клубної системи Валентина Кравченко, творець і художній керівник «Надії», була нагороджена Почесною грамотою і відзнакою колегії Міністерства культури України.

А семенівські жіночки продовжували підкорювати Київ. У 2004 році в Київському театрі оперети проходив Всеукраїнський фольклорний фестиваль «Київська Русь». Серед професіоналів і аматорських колективів з усієї України Донецчину представляв фольклорний ансамбль «Надія». Самобутня творчість наших землячок викликала непідробний інтерес. Заслужений діяч мистецтв України Василь Вовкун, давно закоханий в цей колектив, запросив «Надію» на міжнародний фольклорний фестиваль до Луцька.

У 2005 році наші бабусі виступили в Національному палаці «Україна» з піснею «Драгун коника сідлає». Тоді разом із залом для глядачів їм аплодував Президент України, а після концерту сфотографувався з ними.

Більше 20 років радував слухачів своєю творчістю чудовий фольклорний ансамбль «Надія». Природні, прості, такі як є, літні жінки виходили на сцену і співали немов для власного задоволення, але їх спів безпомилково знаходив шлях до сердець глядачів. Вони співали так, що зал завмирав.

Фахівцям вдалося записати найвиразніші пісні з репертуару Семенівської пісенної традиції. Частина матеріалів увійшла в публікації, також був випущений аудіоальбом з двох дисків в серії «Фольклорні скарби Донецчини».

“

ПРИРОДНІ, ПРОСТІ, ТАКІ ЯК Є, ЛІТНІ ЖІНКИ ВИХОДИЛИ НА СЦЕНУ І СПІВАЛИ НЕМОВ ДЛЯ ВЛАСНОГО ЗАДОВОЛЕННЯ, АЛЕ ЇХ СПІВ БЕЗПОМИЛКОВО ЗНАХОДИВ ШЛЯХ ДО СЕРДЕЦЬ ГЛЯДАЧІВ. ВОНИ СПІВАЛИ ТАК, ЩО ЗАЛ ЗАВМИРАВ.

Автор цього проєкту - методист Донецького обласного учбово-методичного центру культури, член національної Спільноти журналістів України Людмила Васіна. Керівник проєкту - директор Донецького обласного учбово-методичного центру культури Галина Миколаївна Ладигіна. Запис здійснено 2006 року у концертній студії Донецького обласного радіо на замовлення управління культури і туризму Донецької обласної державної адміністрації. Звукорежисер - Дмитро Скрипка.

Завдяки цьому проєкту вдалося зберегти саме крихке надбання нашої спадщини - пісні селища Семенівка в їх оригінальному звучанні. Тому ми маємо чудову можливість почути неповторні голоси вокалісток фольклорного ансамблю «Надія». Склад учасників на момент запису: Олександра Іванівна Литвиненко, Євгенія Афанасіївна Кожухар, Надія Лук'янівна Васильченко, Віра Трофімівна Машір, Олена Вікторівна Довгаль, Марія Іванівна Керасіменко та художній керівник Валентина Сергіївна Кравченко.

Валентина Сергіївна Кравченко, яка всі роки була поруч зі співачками, стверджує, що вже ніхто з жителів не знає семенівських фольклорних пісень. А якщо хтось і пам'ятає, то не здатний їх заспівати в традиційній виконавчій стилістиці, як її представляли наші прославлені жінки.

У 2009 році, на честь легендарного колективу, Новоселівський клуб (директор Олена Борисівна Сердюк) отримав ім'я «Надія». На даний час в клубі працює вокальний колектив «Рідна пісня» (керівник ансамблю Ігор Михайлович Брильов). Учасники ансамблю співають деякі пісні з репертуару «Надії» та мають їх сценічні костюми.

На жаль, збереглося дуже мало світлин, на яких представлені учасниці ансамблю, та й ті не кращої якості. Але, як сказала Валентина Сергіївна Кравченко про семенівських співачок: «Це були люди, яких неможливо забути».

Посилання на музичний альбом фольклорного ансамблю «Надія». Пісні села Семенівка.

Краматорська
міська рада

КЛУБ
ПІДПРИЄМЦІВ
КРАМАТОРСЬКА

Альбом СПАДЩИНА

Проект зі збереження історичного надбання міста Краматорська

Ініціатор і виконавець проєкту:

Громадська організація «Клуб Підприємців Краматорська»

Партнери проєкту:

Краматорська міська рада

Виконавчий комітет Краматорської міської ради

Комунальний заклад «Музей історії міста Краматорської міської ради»

Громадська рада при виконавчому комітеті Краматорської міської ради

Автор-складач тексту: Надія СИДОРЕНКО

Фото: Аліса ЛИМАНСЬКА

Дизайн: Анастасія ПЛАКСІЙ

Загальне керівництво: Юлія ВОЛОДЧЕНКО, Ганна АЛАД'ЄВА

Колекція етнічного одягу надана спеціально для проєкту «СПАДЩИНА» Музеєм історії міста Краматорської міської ради з власних фондів.

Матеріали щодо автентичного одягу надані спеціально для проєкту «СПАДЩИНА» Музеєм історії міста Краматорської міської ради.

Матеріали щодо історичної забудови міста Краматорська надані спеціально для проєкту «СПАДЩИНА» Музеєм історії міста Краматорської міської ради.

Матеріали, аудіозаписи і фото щодо фольклорного ансамблю «Надія» надані спеціально для проєкту «СПАДЩИНА» керівником ансамблю Валентиною КРАВЧЕНКО та Музеєм історії міста Краматорської міської ради.

м. Краматорськ, 2021 р.